

Sosiaali- ja terveysministeriölle 16.1.2017

Kansallisen Kokoomuksen eduskuntaryhmä:

Lausunto alkoholilain ja eräiden siihen liittyvien lakien luonnoksesta

Yleistä

Kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää alkoholilain kokonaisuudistusta tärkeänä hankkeena, jossa tuodaan laaja kokonaisuus vanhentunutta sääntelyä lähemmäs nykyajan ja tulevaisuuden vaatimuksia. Uudistusta on sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltu pitkään, ja alkaa olla uskottavuuskysymys saada se valmiiksi. Esitys on pitkittynyt alkuperäisestä aikataulustaan aivan liikaa, ja se on saatava eduskuntaan vielä kevätkauden 2017 aikana, jotta muutokset ehtivät voimaan viimeistään vuoden 2018 alusta.

Sääntelyn tarkoitus on edelleen alkoholista aiheutuvien haittojen hillitseminen. Alkoholilla aiheutuu terveys- ja muita haittoja sekä erilaisia järjestyshäiriöitä ja onnettomuuksia. Siksi on hyvin perusteltua, että siihen kohdistuu sääntelyä. Muutosten vaikutuksia on ennakoitava mahdollisimman hyvillä ja tarkoitukseen sopivilla tutkimusmenetelmillä ja kohdistettava niukat voimavarat tavoilla, jotka mahdollisimman kustannustehokkaasti puuttuvat ongelmiin.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä toteaa ilolla, että alkoholin kulutus on Suomessa ollut laskusuunnassa jo vuosia. Erityisesti nuorten ikäluokkien päihdekäyttäytyminen on muuttunut vastuullisempaan suuntaan. Alkoholin kokonaiskulutus Suomessa muodostuu pääasiassa suurkuluttajien kuluttamista määristä; kohtuukäyttäjät kuluttavat vain murto-osan.¹ Tämä antaa aiheen tarkastella tulevaisuudessa erityisesti suurkuluttajien ja toisaalta haavoittuvimmassa asemassa olevien ryhmien kuten päihdeäitien nykyistä tehokkaampaa auttamista.

Sääntelyn tarkoitus toteutuu esityksessä hyvin, vaikka tulossa onkin joitakin maltillisia kevennyksiä. On syytä muistaa, että Suomessa on ehdotuksen mukaisten muutosten jälkeenkin kansainvälisesti vertaillen erittäin tiukka alkoholipolitiikka. Myynti ja anniskelu säilyvät luvanvaraisina, elinkeinoille asetetaan poikkeuksellisen kovia luotettavuus- ja muita vaatimuksia, ja julkisen vallan mahdollisuudet puuttua ilmeneviin ongelmiin säilyvät vahvoina kaikilta osin. Alkoholin saatavuutta rajoitetaan edelleen voimakkaasti. Nyt käsiteltävänä olevaan esitykseen sinänsä liittymätön seikka eli alkoholiverotus pitää jatkossakin huolen siitä, että alkoholijuomien hinnat ovat Suomessa Euroopan ja koko maailman korkeinta tasoa, vain muutaman maan ollessa hintatasoltaan Suomen yläpuolella.

On myönteistä, että ehdotetuilla uudistuksilla luodaan mahdollisuuksia kotimaisille toimijoille. Suomi tarvitsee lisää työtä, kasvua ja yritteliäisyyttä. Näitä tavoitteita voidaan edistää avaamalla hieman lisämahdollisuuksia kotimaiselle juomanvalmistukselle, kaupalle, ravintolatoiminnalle, kuljetusalalle ja alkutuotannolle sekä matkailulle. Näin myös verotuotot kasvavat useissa arvoketjun kohdissa. Kokoomuksen eduskuntaryhmä korostaa, että uudistus on maltillinen ja tasapainoinen kokonaisuus.

Keskeiset ehdotukset

Eniten huomiota herättäneet ehdotukset, joita voi pitää objektiivisestikin merkittävinä, ovat päivittäistavarakauppaa koskevat pienet väljennykset valikoimien sääntelyssä. Esityksen mukaan alkoholin

¹ Duodecim Terveyskirjasto http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ldk00265

vähittäismyynti päivittäistavarakaupassa on jatkossa sallittua 5,5-prosenttiin juomiin saakka. Raja nousee nykyisestä 4,7 tilavuusprosentista 0,8:lla. Toinen valikoimia koskeva muutos liittyy valmistustavan sääntelyyn. Jatkossa päivittäistavarakauppa saa myydä muitakin kuin käymisteitse valmistettuja juomia. Rajoitusta on pidetty keinotekoisena, koska jo nyt kauppojen hyllyillä on laaja valikoima värikkäitä, makeita juomasekoituksia. Kokoomuksen eduskuntaryhmä korostaa kaupan ja ravintoloiden vastuuta ikärajojen noudattamisen valvonnassa. Kauppa ja anniskeluala ovat tähänkin saakka hoitaneet ikärajovalvonnan hyvin, ja lupien menettämisen uhka toimii tehokkaana kannustimena toimia näin myös jatkossa.

Kotimaan valikoimien paraneminen ja kotimaan kaupan paremmat kilpailumahdollisuudet ulkomaantuontia vastaan auttavat vähentämään matkustajatuonnin aiheuttamaa verovuotoa esimerkiksi Viroon. Kulutuksen siirtyminen kotimaahan on omiaan parantamaan myös työllisyyttä. Tämä näkyy paitsi kaupassa ja valmistuksessa, myös pidemmällä arvoketjuissa kuten kotimaisessa viljanviljelyssä sekä kuljetusalalla.

Kuluttajakäyttäytymisen muutoksia selvittäneen tuoreen tutkimuksen mukaan eri jakelukanavien keskinäiset ristijoukot myös miedontavat alkoholikulutuksen rakennetta, kun Alkon asiakasvirtojen väheneminen leikkaa erityisesti väkevien viinien ja viinien osuutta kulutetusta alkoholista.² Tätä voi pitää myönteisenä, vaikka kokonaiskulutukseen onkin tulossa hienoista kasvua. On tärkeää, että kulutuksen ja haittojen kehitystä seurataan ja ryhdytään tarvittaessa mahdollisimman täsmällisesti kohdennettuihin korjaaviin toimiin.

Keskeiset kehittämistarpeet

Kokoomuksen eduskuntaryhmä on ollut keskeisesti vaikuttamassa toukokuussa 2016 syntyneeseen eduskuntaryhmien väliseen poliittiseen yhteisymmärrykseen lakiluonnokseen tehtävistä täydennyksistä. Eduskuntaryhmä toteaa, että sovitut linjaukset on pääosin saatu mukaan lakiehdotukseen ja on siltä osin tyytyväinen. On kuitenkin eräitä yksityiskohtia, joihin Kokoomuksen eduskuntaryhmä haluaa kiinnittää huomiota. Niistä keskeisimmät ovat seuraavat:

- Ravintoloiden järjestyksenvalvojavaatimus on luonnoksen 44§:n mukaisena selvästi ylimitoitettu ja aiheuttaa erityisesti pienille ravintoloille liian suuren taloudellisen rasitteen. Käytännössä luonnoksen mukainen kaavamainen vaatimus vesittää jatkoaikojen ilmoituksenvaraisuuden eli on toukokuussa sovitun poliittisen yhteisymmärryksen hengen vastainen. Tämä kohta olisi kirjoitettava vaatimuksiltaan joko huomattavasti kevyemmäksi tai sitten asetettava järjestyksenvalvonnan toteuttaminen toimijoiden vastuulle tosiasiallisten olosuhteiden vaatimalla tavalla. Mahdollisesti voitaisiin todeta samassa yhteydessä poliisin voivan tarvittaessa antaa täydentäviä määräyksiä.
- Luonnokseen toukokuun jälkeen ilmestynyt ja siis ilman eduskuntaryhmien yhteistä hyväksyntää oleva alkoholin etämyynnin kieltäminen (luonnos 30§) on oikeudellisesti epäselvällä pohjalla, ja se tulisi jättää pois. Tällä hetkellä ei ole olemassa sitovaa oikeudellista ratkaisua siitä, onko etämyynnin kieltäminen ylimalkaan EU-oikeuden kannalta mahdollista. Asiaan liittyvä ratkaisu on kuitenkin olemassa liittyen toisesta EU-maasta tapahtuvan myynnin lupavaatimukseen. Vaasan hovioikeus on ratkaisussaan 2016:3 katsonut: ”EU-tuomioistuin on todennut (C-198/14, Visnapuu), että alkoholilain 14 §:n säännöksiä on tutkittava Euroopan unionin toiminnasta solmitun sopimuksen (SEUT) tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevan 34 artiklan kannalta. Kansallinen ennakkolupaa vaativa lainsäädäntö voidaan hyväksyä, mikäli sen tavoitteena on kansanterveyden suojeleminen eikä tätä tavoitetta ole mahdollista saavuttaa lievemmin keinoin. Samalla toimenpiteet eivät saa muodostaa mielivaltaista syrjintää.” Visnapuu-tapaus liittyy nimenomaan alkoholin etämyyntiin, ja tätä kysymystä on tuon EU-tuomioistuimen ratkaisun

² Taloustutkimus, Pasi Holm 10.1.2017

perusteella tutkittava nimenomaan SEUT 34 artiklan kannalta. Asianmukaisen järjestyksen kannalta paras olisi odottaa rauhassa oikeudellisen tilan selkeytyminen ja tehdä sen perusteella mahdollisesti tarvittavat muutokset lainsäädäntöön.

Muita yksityiskohtahuomioita

- Toukokuussa 2016 sovitun poliittisen yhteisymmärryksen eräs kohta oli ulkoilmatapahtumien anniskelualuevaatimusten keventäminen. Sisällöllisenä tavoitteena oli päästä eroon niin sanotuista karsinoista. Tämän tavoitteen mahdollistavaa kohtaa ei luonnoksessa ole. Kokoomuksen eduskuntaryhmä haluaa mahdollistaa yleisöystävällisempien ja viihtyisämpiä yleisötapahtumien järjestämien ja toivoo siksi, että tätä kysymystä vielä pohdittaisiin, ennen kuin hallituksen esitys tuodaan eduskuntaan.
- Luonnoksen 18§ 3 mom. anniskelualueiden muuttamisen ilmoituksenvaraisuudesta. Luonnoksen muotoilu "...jos ei hyväksy ilmoitusta" on tosiasiallinen lupavaatimus. Kohta olisi selkeästi kirjoitettava muotoon, jossa viranomaisella ei ole hyväksyjän asemaa vaan neuvova rooli.
- Ulkomaille ja ulkomailla tapahtuva myynti, verkkokauppa mukaan lukien, oli toukokuun 2016 poliittisen yhteisymmärryksen eräs keskeinen kohta. Saadun palautteen perusteella luonnoksen ei vielä katsota riittävän selvästi mahdollistavan tätä toimintaa. Ratkaisuna voisi esimerkiksi poistaa 49§:stä sanat "muu kuin Suomeen sijoittautunut ja lisätä 6§:ään sanat "verkkokauppa mukaan lukien".
- Luonnoksen 19§ 1 momentti useamman ravintolan yhteisistä anniskelualueista kieltää antamasta lupaa yhteisen anniskelualueen käyttöön, jos yksikin hakija jatkaa anniskelua 43§:ssä tarkoitettulla tavalla (jatkoaikailmoitus). Yhteisen anniskelualueen kieltäminen kokonaan tällä perusteella vaikuttaa ylimitoitettulta ja kohtuuttomalta. Momentti tulisikin kirjoittaa esimerkiksi siten, että luvan saaneista yhden on vastattava anniskelualueen valvonnasta aina, kun yhteinen anniskelualue on käytössä, ilman jatkoaikoihin liittyviä rajoitteita.
- Kunnan oikeus kieltää ravintolan jatko aika (luonnos 43§) on valtuutena liian yleinen ja vaatisi tuekseen vähintään tyhjentyvän luettelon niistä perusteista, joiden nojalla tuollaisen kiellon voi asettaa. Vastaavia puutteita elinkeinovapautta rajoittavan sääntelyn tarkkarajaisuuden osalta liittyy luonnoksen 20 ja 21 pykälisiin. 20 pykälän osalta ongelmalliseksi voi osoittautua siinä mainituilta tahoilta pyydettyiksi määrättävien lausuntojen ja mahdollisten huomautusten oikeusvaikutusten täsmennyttömyys. Lausuntojen ja huomautusten aiheuttama lisärasite lupaprosesseille on myös huomionarvoinen ongelma. Hallitusohjelman kattava periaate on sääntelyn sujuvoittaminen, johon keskeisesti kuuluu lupaprosessien vähentäminen ja niiden ajallisen keston lyhentäminen.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän puolesta

Kalle Jokinen

Laura Rissanen

Puheenjohtaja

Pääsihteeri